

Kennisflits Dierenwelzijn

Schone uiers, schone melk: scheren of schroeien?

Mest en melk gaan niet samen, maar zeker op stal is de kans groot dat mest op de uiers van koeien aankoekt. Nog aanzienlijk groter is die kans op behaarde uiers. Dat is de voornaamste reden dat negen van de tien boeren de uiers van hun koeien ontharen. Traditioneel ontharen gaat met het scheerapparaat. Nieuw is de schroeimethode, die sneller en gemakkelijker werkt en nauwelijks ingrijpend voor de koe blijkt, ook al is de aanblik ervan voor ons wel even wennen.

Schroeien gebeurt door een gele, dat wil zeggen zuurstofarme, propaangasvlam snel langs de uier te halen. Zo'n vlam is heet genoeg om het haar op de uier weg te schroeien, maar niet zo heet dat er meteen brandwonden kunnen ontstaan. De voordelen voor de boer zijn ogenblikkelijk duidelijk: een uier is glad in een tot twee seconden in plaats van minuten, en de boer hoeft niet meer bijna onder de koe te kruipen. Dat spaart zijn rug en vermindert de kans op trappen en andere ongelukken.

Maar vuur en dieren gaan haast nog slechter samen dan mest en melk. Onze intuïtie zegt dat vlammen niet onder koeien horen, ook niet met de beste bedoelingen. Heel wat boeren denken er ook zo over, ondanks de duidelijke voordelen heeft nog geen twintig procent van hen zich tot het schroeien bekeerd.

Het is dan ook geen wonder dat het uit Amerika naar ons land overgewaaide *flame clipping*, uierhaarbranden, ondanks zijn bescheiden verspreiding al heeft geleid tot kamervragen en de roep om een verbod. Wat ondertussen niemand wist

was: wat vindt de koe ervan? Dat hebben we uitgezocht.

Afwegingen

Dat uiers ontharen ingrijpt in het koeienleven is duidelijk, maar de redenen om te ontharen zijn goed genoeg om een beetje ongemak te rechtvaardigen.

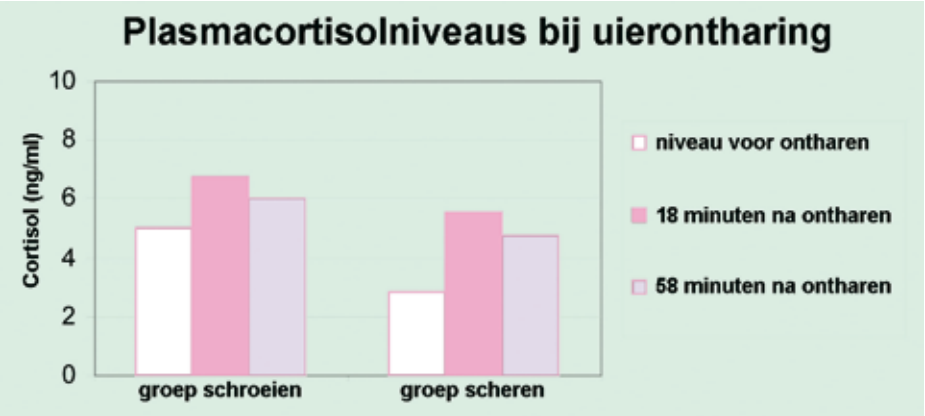
Aan de ene kant vermindert ontharen het aankoeken van vuil op de uier en wordt het schoonmaken van viesgeworden uiers voor het melken gemakkelijker. Daardoor daalt de kans op besmetting van de melk met allerlei ongewenste bacteriën, een duidelijk voordeel voor de boer en uiteindelijk de consument. Aan de andere kant zijn er goede aanwijzingen dat het weghalen van uierhaar de kans op mastitis verlaagt, en dat is goed voor zowel de boer als de koe.

De vraag die dan overblijft is vooral: hoeveel ongemak veroorzaken de verschillende manieren van ontharen en hoe vaak komen ze voor? Het laatste hebben we met een enquète gemeten. Het ongemak dat koeien ondervinden onderzochten we op de proefboerderij de Waiboerhoeve in Lelystad.

Manieren van ontharen

Bij negentig procent van de melkveehouders in Nederland worden de uiers onthaard, en op verreweg de meeste bedrijven gebeurt dat met het traditionele scheerapparaat. Op ongeveer 15 procent van de bedrijven waar wordt onthaard gebruikt men een speciale uierbrander. Een kleine groep scheert zowel als schroeit, en hier en daar schroeit een enkeling met een gewone gasbrander.

Schroeien gebeurt vaker dan scheren: gemiddeld drie à vier keer per jaar tegenover minder dan eens per half jaar. Het arbeidsbesparende schroeien is op grote bedrijven relatief populair, en ook daar waar de koeien het hele jaar binnen worden gehouden.

Het verloop van het niveau van het stresshormoon cortisol bij uierontharing. De groep waarbij de beharing werd weggeschroeid had een wat hoger uitgangsniveau, maar vertoonde een nog kleinere stijging dan de groep die geschoren werd.

Gemeten ongemak

De koeien die meededen aan het ongemaksonderzoek lieten in hun gedrag op een aantal manieren van enige onrust blijken, met als opvallendste stramstaan, pootheffen en schoppen. Stramstaan, een soort zich met stijve poten schrapzetten, kwam heel veel vaker voor bij scheren dan bij schroeien, schoppen juist vaker bij branden – maar bedenk dat geen koe die twee gedragingen tegelijk kan vertonen. Bij beide methoden duurde het ongeveer even lang voordat de proefkoeien weer tot rust kwamen.

Viel aan de buitenkant dus weinig spectaculairs te zien, ook metingen van hartslag en hartslagvariatie wezen bij beide ontharingsmethoden op slechts een klein beetje stress. De hartslag versnelde minder en korter dan bij het afnemen van een bloedmonster uit de staart gebruikelijk is.

Ook bij dit onderzoek werden bloedmonsters genomen, en bekeken op het gehalte cortisol, het stresshormoon. Dat bleek iets op te lopen door de behandeling, met zo'n twee nanogram per milliliter. Vergeleken met de verhoging met gemiddeld 15ng/ml die het onthoornen van kalveren met zich meebrengt, of de waarden rond 70ng/ml als dieren op transport gaan, stelt dat evenwel niets voor.

Al met al vormt noch scheren, noch branden, mits goed uitgevoerd, een serieuze belasting voor het dier. Als er al een verschil is, dan lijkt branden iets in het voordeel te zijn, waarschijnlijk omdat het zo snel gaat dat de koe nauwelijks de kans heeft om te schrikken.

Veilig branden

Bij het onderzoek gebruikten we een speciale uierhaarbrander, zo gevormd dat de kans op brandplekken minimaal is. Het gebruiken van andere branders is uiteraard riskanter. Hoewel de slag van het branden snel is aangeleerd, is het wel van belang om van tevoren uitleg te vragen aan de leverancier van de brander en de handeling liefst te laten demonstreren.

Let verder op met zaagsel of mest bevuilde uiers, en op lang uierhaar. In al die gevallen is de kans op naschroeien, eerst wassen en/of scheren is dan beter. Mocht desondanks toch vuil naschroeien, dan is een snelle handbeweging over de uier genoeg om het vuur te doven ■

Wie wat waar

Dit onderzoek werd in opdracht van het Ministerie van LNV gezamenlijk uitgevoerd door Van Hall Larenstein en de Animal Sciences Group, Wageningen UR. Het werd medegefinancierd door het Productschap Zuivel en kwam tot stand in samenwerking met LTO en de Dierenbescherming. Het onderzoeksrapport *Uierontharingsmethoden: onderzoek naar het gebruik van verschillende ontharingsmethoden door Nederlandse melkveehouders en implicaties voor dierenwelzijn* is verkrijgbaar via www.dierwetenschap.com

Dit project wordt door LNV gefinancierd uit het onderzoeksprogramma Dierenwelzijn

tekst & vormgeving Rik Smits/Peptalks.nl